

VILNIAUS UNIVERSITETAS

LIETUVOS
POLITINĖS MINTIES
ANTOLOGIJA
III

.....

POLITINĖ MINTIS LIETUVOJE
1940–1990

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

VILNIUS, 2013

TURINYS

PRATARMĖ ■ 9

ĮVADAS

Egzistencinės kovos laukas: okupuotos Lietuvos politinės minties kontūrai ir pamokos. VYTAUTAS RADŽVILAS ■ 11

Lietuvos sovietizacija ir sovietinio valstybingumo kūrimas

MYKOLAS RÖMERIS, *Lietuvos sovietizacija 1940 metais* ■ 29

ANTANAS SNIEČKUS, *Apie Lietuvos TSR konstituciją* ■ 37

JUSTAS PALECKIS, *Tarybų Lietuvos kelias* ■ 43

KĘSTUTIS DOMAŠEVIČIUS, *Tarybinio valstybingumo vystymasis Lietuvoje* ■ 50

LEOKADIJA DIRŽINSKAITĖ, *Kultūra ir valstybė* ■ 56

Pasipriešinimas ir kova už tautos išlikimą

LIONGINAS BALIUKEVIČIUS-DZŪKAS, *Partizano Dzūko diėnoraštis* ■ 63

ADOLFAS RAMANAUSKAS-VANAGAS, *Daugel krito sūnų...* ■ 70

BRONIUS KRIVICKAS, *Išsilaisvinus. Keletas minčių ateities klausimais* ■ 76

ANTANAS TERLECKAS, JULIUS SASNAUSKAS, *Atitieskime nugaras!* ■ 82

GINTAUTAS IEŠMANTAS, *Visiems, kam rūpi ateitis* ■ 86

J. MEDVĖGALIS, *Žvilgsnis į ateities Lietuvą* ■ 97

ALGIRDAS STATKEVIČIUS, *Moralinis ultimatumas TSRS vyriausybei* ■ 106

LIUDAS DAMBRAUSKAS, *TSRS – „demokratiškiausia“ šalis pasaulyje, arba tos šalies konstitucija jos piliečio požiūriu* ■ 118

3

Socializmas ir sovietinės liaudies kūrimas

KAZYS PREIKŠAS, *Tarybinės lietuvių literatūros uždaviniai* ■ 141

VLADAS NIUNKA, *Daugia tautė tarybinė valstybė – tautų laisvės ir nepriklausomybės laidas* ■ 158

GENRIKAS ZIMANAS, *Per suklestėjimą į vienybę* ■ 166

VALENTINAS LAZUTKA, *Buržuazinio nacionalizmo kritika ir internacionalinis auklėjimas* ■ 188

4

Socializmas ir ideologija

IRMIJA ZAKSAS, *Religinė moralė ir jos tikroji esmė* ■ 209

JONAS REPŠYS, *Socializmas ir susvetimėjimas* ■ 218

JOKŪBAS MINKEVIČIUS, *Apie kai kuriuos socialistinės visuomenės prieštaravimus* ■ 229

JUSTINAS KAROSAS, *Apie ideologijos sampratą turinį* ■ 238

EUGENIJUS MEŠKAUSKAS, *Visuomenės raida kaip mokslinio tyrimo objektas* ■ 249

ALBINAS LOZURAITIS, *Metodologiniai marksistinės socialinės filosofijos bruožai* ■ 254

5

Religija ir sąžinės laisvė

NIJOLĖ SADŪNAITĖ, *KGB akiratyje* ■ 265

T. SAULENIS, *Religijos vaidmuo lietuvių tautai* ■ 272

JUSTINAS MIKUTIS, *Lietuvos raktas* ■ 275

PETRAS PLUMPA, *Tikroji laisvė – dvasinė laisvė* ■ 283

VIKTORAS PETKUS, *Krikščioniškoji demokratija pasaulyje ir Lietuvoje* ■ 287

Tautos ir valstybės atgimimas

- ARVYDAS JUOZAITIS, *Politinė kultūra ir Lietuva* ■ 295
 SIGITAS GEDA, *Žodis Lietuvai* ■ 311
 ROMUALDAS OZOLAS, *Mūsų galia ir negalios* ■ 316
 MEILĖ LUKŠIENĖ, *Tauta ir ugdymas* ■ 325
 BRONISLOVAS GENZELIS, *Tauta ir suverenitetas* ■ 328
 VYTAUTAS LANDSBERGIS, *Nepriklausomybės akto pamokos* ■ 333
 ALGIRDAS BRAZAUSKAS, *Politinis pranešimas LKP CK XVII plenumui* ■ 337
 ALGIRDAS PATAČKAS, *Santaros Lietuva* ■ 352
 ARVYDAS ŠLIOGERIS, *Apie laisvę ir įstatymą* ■ 355
 TOMAS SODEIKA, ARŪNAS SVERDIOLAS, *Gyvenimas kolboje ir tuoj po to* ■ 372

Politinės programos ir deklaracijos

- Liaudies seimo nutarimai* ■ 386
Lietuvos laikinosios vyriausybės atsisaukimas į tautą ■ 391
 STASYS ŠALKAUSKIS, *Pilnutinė demokratija* ■ 394
Į reformuotą demokratiją ■ 398
Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto atsisaukimas „Į lietuvių tautą“ ■ 411
Lietuvos Respublikos Romos katalikų laiškas Šventajam Tėvui Pijui XII ■ 413
Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos deklaracija ■ 425
45 pabaltijiečių memorandumas (Baltijos chartija) ■ 429
Tarybinė liaudvaldytė: apie brandaus socializmo visuomenės žmogaus teises ir laisves ■ 433
Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio bendroji programa ■ 439
Kovo 11-osios Aktas ■ 451
 SUMMARY ■ 452
 ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ ■ 456